

Vammaisfoorumi ry
Handikapp forum rf
Finnish disability forum

Lausunto

19.5.2022

Sisäministeriö

kirjaamo.sm@govsec.fi

nina.vienonen@govsec.fi

Viite: VN/14247/2021-SM-1

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pelastuslain ja Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Vammaisfoorumi ry kiittää sisäministeriötä mahdollisuudesta jättää lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pelastuslain ja Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta. Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Vammaisfoorumi ottaa pelastuslain ja pelastusopistosta annetun lain muuttamista koskevaan hallituksen esityksen luonnokseen kantaa vammaisten ihmisten näkökulmasta ja tarkastelee niitä myös YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden kautta. Pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen arviointimuistioihin Vammaisfoorumi on lausunut 26.5.2021.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ratifioitiin Suomessa 10.6.2016 ja on lain tasoisena voimassa olevaa oikeutta.

Pelastuslain uudistamisen näkökulmasta YK:n vammaissopimuksen keskeisiä artikloja ovat muun muassa artikkelit 5, 9 ja 11. Artikla 5 käsittelee tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Sen mukaan muun muassa yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten

mukautusten tekemisen. Kohtuullisten mukautusten tekeminen koskee tarvittaessa myös pelastustoimea.

YK:n vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Sen mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin, koulut, asunnot, terveydenhuollon yksiköt ja työpaikat mukaan lukien sekä tiedottamiseen, viestintään ja muihin palveluihin, sähköiset palvelut ja pelastuspalvelut mukaan lukien.

Artikla 11 käsittelee vaaratilanteita ja humanitaarisia hätätiloja. Artiklan mukaan sopimuspuolet toteuttavat kansainväliseen oikeuteen perustuvien velvoitteidensa mukaisesti, mukaan lukien kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja ihmisoikeuksia koskeva kansainvälinen oikeus, kaikki tarvittavat toimet varmistaakseen vammaisten henkilöiden suojelun ja turvallisuuden vaaratilanteissa, mukaan lukien aseelliset selkkaukset, humanitaariset hätätilat ja luonnonkatastrofit.

YK:n vammaissopimuksen artiklan 4.3 Yleiset velvoitteet mukaan laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla sopimusta pannaan täytäntöön, sekä muissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta. Vammaisfoorumi muistuttaa, että tämä koskee kaikkia yhteiskunnan tasoja.

Pelastustoimen ja hätäkeskusten voimavarat ja suorituskyky

Pelastuslain sääntelyllä ja sen kautta pelastusviranomaisille annetuilla toimivaltuuksilla pyritään turvaamaan kaikille hyvinvointialueille yhdenvertaiset pelastuspalvelut ja poikkeusolojen suojautumisen mahdollisuus. On välttämätöntä, että uudistuksen yhteydessä varmistetaan pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan suorituskyky ja voimavarat ottaen huomioon kansalliset ja alueelliset palvelutarpeet.

Perustuslain (731/1999) 7 §:ssä säädetään oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Pelastustoimen kannalta keskeistä on ihmisten hengen ja terveyden turvaaminen sekä turvallisen elinympäristön mahdollistaminen. Perustuslain 15 § velvoittaa omaisuuden suojaamiseen ja perustuslain 20 § ympäristön suojaamiseen.

Laki pelastuslain muuttamisesta

17 § Palovaroittimet

Esitettävän pykälän 1 momentin mukaan rakennuksen omistaja olisi jatkossa velvollinen huolehtimaan siitä, että asunto varustetaan riittävällä määrällä palovaroittimia tai muita laitteita, jotka mahdollisimman aikaisin havaitsevat alkavan tulipalon ja varoittavat asunnossa olevia.

Vammaisfoorumi kannattaa uudistusta. On tarkoituksenmukaista, että asuntojen osalta palovaroittimien hankinta- ja kunnossapitovastuu kuuluisi jatkossa rakennuksen omistajalle. Asukkaalla olisi puolestaan velvollisuus ilmoittaa omistajalle, jos palovaroittimen paristo loppuu tai palovaroittimeen tulee vika. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on aiheellista erikseen todeta, että palovaroittimen tulee olla riittävä huoneiston asukkaan toimintakykyyn nähden. Palovaroittimen on oltava sellainen, että sen hälytys on havaittavissa myös muulla kuin kuuloaistilla.

Vastuun siirtäminen ehdotetulla tavalla edellyttää huoltoyhtiöille tulevaa toimintavelvoitetta, mikäli asukas ilmoittaa palovaroittimen pariston olevan lopussa. Asia tulee huoltoyhtiön toimesta ratkaista samalla toimintatavalla, päivystysluonteisena työnä, kuin esimerkiksi toimitaan asukkaan unohtaessa avaimet. Tämä toimintatapa on perusteltua sopia, vaikka rakennuksen omistaja uusisikin palovaroittimien paristot ja palovaroittimet säännöllisesti ja ennakoivasti.

Osa vammaisista ihmisistä asuu itsenäisesti rakennuksessa, jonka he myös omistavat. Vastaavasti heillä on omistuksessaan vapaa-ajanasuntoja. Vammaisfoorumi ehdottaa, että näissä tilanteissa vammaisen ihminen voisi saada positiivisena erityiskohteluna paikallisen pelastusviranomaisen apua palovaroittimen asentamiseksi ja sen toimintakunnon säännölliseen tarkistamiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan toiminnanharjoittajan velvollisuudesta varustaa majoitustilat, hoitolaitokset sekä palvelu- ja tukiasumisen asunnot palovaroittimilla. Vammaisfoorumi pitää esitystä perusteltuna.

Vammaisfoorumi yhtyy Invalidiliiton esitykseen, jonka mukaan vammaisilla ihmisillä olisi omalla suostumuksellaan mahdollisuus antaa yhteystietonsa hyvinvointialueen pelastusviranomaisille ja hätäkeskuksille. Asunto-osakeyhtiöissä ilmoituksen voisi antaa myös isännöitsijän tehtäväksi, jolloin isännöitsijän tulee myös varmistaa, että tieto on mennyt pelastustoimelle. Tämä nopeuttaisi ja helpottaisi pelastushenkilöstön työtä, kun he tietäisivät ennalta, että kohteessa on vammaisen ihminen.

81 a § Tarkastus rakennushankkeen aikana

Uudessa pykälässä säädettäisiin tarkastuksista, joita pelastusviranomaisen voi tehdä rakennushankkeen aikana. Vammaisfoorumi kannattaa esitettävää uutta pykälää.

Pelastusviranomaisen tarkastus rakennusvaiheessa painottuisi poistumisturvallisuuteen, paloturvallisuuslaitteisiin, pelastustoiminnan edellytyksiin ja väestönsuojiiin.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että kyseisissä tarkastustoimissa on otettava huomioon eri tavoin vammaiset ihmiset ja heidän tarpeensa, rakennusten, myös väestönsuojat ja poistumistiet, esteettömyys sekä tiedonsaannin saavutettavuus ja monikanavaisuus.

Pelastusharjoituksia suunniteltaessa on otettava huomioon vammaiset ihmiset yhdenvertaisesti vammattomien ihmisten kanssa. On välttämätöntä, että vammaiset ihmiset otetaan huomioon aina esimerkiksi työpaikkojen, oppilaitosten ja yleisten tilojen pelastusharjoituksissa sekä väestönsuojien hoitajien koulutuksissa ja väestönsuojien käyttökuntoon laittamisessa. Näissä oleellisia ovat myös poistumisturvallisuuteen liittyvät erityistarpeet.

Pelastusteiden pitäminen esteettöminä ja käyttökuntoisina on ensiarvoisen tärkeää kaikille. Uloskäynnit ja poistumisreitit on merkittävä selkeästi ja niissä tapahtuva kulku on oltava esteetöntä ja turvallista.

Muita huomioita

Pelastustoimen henkilöstön osaaminen ja koulutus

Hätäkeskuslaitoksen ja pelastustoimen tietoisuutta vammaisuudesta ja eri tavoin vammaisten ihmisten arjesta on perusteltua lisätä. Koulutuksen avulla voidaan lisätä näiden tahojen mahdollisuutta tiedostaa ja tunnistaa vammaisuus ja vammaisen ihmisen kohtaaminen työssään. Vammaisjärjestöt tarjoavat asiantuntijuuttaan vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä esimerkiksi hätäkeskusten ja pelastustoimien työn tueksi.

Pelastustoimen henkilöstöllä on välttämätöntä olla riittävästi tietoa eri tavoin vammaisten ihmisten tarpeista. Esimerkiksi tulipalotilanteessa palomiehet koputtavat oville tarkistaakseen, onko huoneistossa ihmisiä. On huomattava, että kaikki ihmiset eivät välttämättä kuule koputusta, pysty kommunikoimaan puheella tai eivät pääse itsenäisesti ilman toisen ihmisen apua avaamaan ovea. Nämä seikat voivat viivästyttää mahdollista avun tarpeen arviointia tai avun saantia.

Pyörätuolia tai rollaattoria liikkumisen apuvälineenä käyttävien osalta on tärkeää, että he saavat mahdollisimman nopeasti käyttöönsä oman liikkumisen apuvälineensä tai korvaavan apuvälineen. Mikäli palomiehet tai ensihoito päätyvät kantamaan liikuntavamman ihmisen ulos rakennuksesta, kantaminen tulee tehdä kummankin osapuolen kannalta turvallisesti.

Viittomakielisten ja kuulonäkövammaisten kohdalla on tärkeää, että he saavat tarvitsemansa tiedon itselleen soveltuvalla kommunikaatiotavalla. Näkövammaisten kohdalla on tärkeää tiedostaa, että he saattavat tarvita opastusapua ja sanallista ohjausta. Palomiesten ja ensihoidon on tärkeää tilanteen sallimissa rajoissa kertoa, mitä tapahtuu ja mihin esimerkiksi näkövammaisen ihminen ollaan opastamassa.

Yhteys hätäkeskukseen

Hätäkeskuksiin on voitava saada yhteys eri tavoilla. Esimerkiksi kuurojen, huonokuuloisten, kuulonäkövammaisten ja puhevammaisten on usein mahdotonta soittaa hätäpuhelua, jolloin tekstiviestivaihtoehto on oleellisen tärkeä. Älypuhelimissa toimiva 112-sovellus on hyvä vaihtoehto, jos vammaisella ihmisellä on älypuhelin, ja jos sovelluksen saavutettavuudesta huolehditaan. Hätäkeskuslaitos voisi myös harkita joissain tilanteissa videoyhteyden mahdollisuutta. Se palvelisi esimerkiksi tilanteissa, joissa olisi kyettävä kuvailemaan ympäristön tapahtumia. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi alkava maastopalo tai olemassa olevan havaittavan savun määrän arviointi.

Videoyhteyden mahdollisuus saattaisi antaa hätäkeskukselle arvokasta tietoa tilanteesta. Videoyhteys voisi olla hyödyllinen myös onnettomuustilanteissa ja sairaskohtauksissa.

Vaaratiedotteet eivät ole kaikkien ulottuvilla

Vaaratiedotteet eivät ole tällä hetkellä kaikkien saavutettavissa. Television vaaratiedotteet tulevat ainoastaan äänimerkkinä, jolloin näkövammaisen ihminen ei tiedä, mitä vaaratiedote koskee. Tämä ongelma ratkeaa vain siten, että television vaaratiedotteen sisältö sekä kuuluu ääneen luettuna että tekstinä. On myös perusteltua harkita, voisivatko vaaratiedotteet tulla puhelimiin muutoinkin kuin 112-sovelluksen kautta. Tällöin kyse olisi jonkinlaisesta pakotetusta toiminnosta, joka tulisi läpi operaattorista riippumatta. Joissain maissa pakkotoiminnolla lähetetään puhelimiin esimerkiksi maanjäristyksiä tai tsunameja koskevia vaaratiedotteita. Vammaisfoorumin mielestä tärkeintä on, että kaikki ihmiset saavat vaaratiedotteet yhdenvertaisesti muiden kanssa sekä helposti, nopeasti ja luotettavasti.

Viestintä

Pelastustoimeen liittyvän viestinnän, pelastusinformaation ja omatoimisen varautumisen ohjeistuksen tulee olla saavutettavaa ja monikanavaista. Ellei viestinnän saavutettavuutta

varmisteta, osa ihmisistä, kuten monet näkövammaiset ihmiset, jäävät helposti sen ulkopuolelle.

Pelastussuunnitelmien ja muiden keskeisten dokumenttien tulee olla kaikkien saavutettavissa sekä eri muodoissa että eri kielillä. On muistettava myös selkokieli ja viittomakieli. Osa vammaisista ihmisistä auttaisivat myös kuvalliset informaatiot, jotka olisivat toteutettavissa esimerkiksi infokuvapankin kautta. Kuvat olisivat avuksi myös vieraskielisille vammaisille ihmisille, jotka näkevät kuvat. Näkövammaisille ihmisille kuvallisesta materiaalista ei ole apua.

Pelastustoimen työtehtävät

Vammaisfoorumi muistuttaa, että osa pelastustoimen työtehtävistä on soveltuvia myös eri tavoin vammaisille ihmisille. Kaikissa työtehtävissä ei tarvita täysin sujuvaa liikkumista, näkemistä tai kuulemistä. Vammaisten ihmisten työllisyysasteen, ja Suomen yleisen työllisyysasteen, nostamisen kannalta tämä näkökulma on hyvä muistaa.

Lisätietoja

Vammaisfoorumin puheenjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko

puheenjohtaja

Anni Kyröläinen

pääsihteeri